

ELEMENTY PRYWATNE I PUBLICZNE W PROCESIE CYWILNYM
W ŚWIETLE PRAC KODYFIKACYJNYCH W POLSCE
(1918–1964)

STUDIUM HISTORYCZNOPRAWNE

NR 3431

Anna Stawarska-Rippel

ELEMENTY PRYWATNE I PUBLICZNE W PROCESIE CYWILNYM
W ŚWIETLE PRAC KODYFIKACYJNYCH W POLSCE
(1918–1964)

STUDIUM HISTORYCZNOPRAWNE

Redaktor serii: Prawo
Andrzej Matan

Recenzent
Leonard Górnicki

Spis treści

Wstęp	9
-----------------	---

Część pierwsza

Elementy prywatne i publiczne w postępowaniu spornym przed sądem pierwszej instancji

Rozdział 1	
Uwagi wprowadzające	19
1.1. Ewolucja procesu cywilnego w XIX I XX wieku	19
1.2. Socjalistyczny proces cywilny	29
Rozdział 2	
Wstępne założenia i koncepcje zasad polskiego procesu cywilnego (1917–1918)	35
2.1. Początki prac nad polską procedurą cywilną	35
2.2. <i>Status quo</i> – dzielnicowe ustawy postępowania cywilnego	40
2.3. Zasady procesu cywilnego w świetle uchwał komisji warszawskiej i obrad komisji krakowskiej	44
2.4. „Ustność czytania” czy obszerna podstawa pisemna ustnej rozprawy?	48
2.5. Problem zakresu władzy dyskrecjonalnej sędziego na tle rozwiązań w procedurze cywilnej austriackiej, węgierskiej, zuryjskiej, berneńskiej oraz niemieckiej i rosyjskiej	53
2.6. Przysięga czy przesłuchanie stron?	65
2.7. Wpływ wyroków karnych na proces cywilny	71
2.8. Udział prokuratora w postępowaniu cywilnym	75
Rozdział 3	
Postępowanie sporne przed sądem pierwszej instancji w pracach Komisji Kodyfikacyjnej Drugiej Rzeczypospolitej	83
3.1. Sekcja prawa cywilnego procesowego	83
3.1.1. Założenia kodyfikacji procesu cywilnego. Socjalizacja	83

3.1.2. Skład sekcji postępowania cywilnego	90
3.1.3. Prace sekcji postępowania cywilnego (przebieg prac)	99
3.1.4. Dwa języki prawnicze	108
3.2. Projekty o postępowaniu przed sądem pierwszej instancji oraz ich późniejsze zmiany do noweli z 1932 roku	110
3.2.1. Referat Józefa Skąpskiego – <i>Postępowanie. Część ogólna</i>	110
3.2.2. Referat Franciszka Ksawerego Fiericha o postępowaniu przed sądami okręgowymi i koreferat Maurycego Allerhanda	122
3.2.3. Projekt Tadeusza Dziurzyńskiego <i>o postępowaniu przed sądami powiatowymi (grodzkimi)</i>	134
3.2.4. Projekt Jana Jakuba Litauera – <i>Tytuł o dowodach</i>	138
3.2.5. Projekt Wiktoryna Mańkowskiego <i>o wyrzeczeniach sądowych</i>	153
Rozdział 4	
Postępowanie sporne w pierwszej instancji w pracach nad nowelizacją kodeksu postępowania cywilnego z 20 lipca 1950 roku	159
4.1. Zmiany prawa cywilnego procesowego przed nowelizacją z 20 lipca 1950 roku i ograniczanie drogi procesu cywilnego (postępowanie niesporne, państwowy arbitraż)	159
4.2. Postępowanie przed pierwszą instancją w świetle prac Komisji Konsultacyjno-Naukowej nad ustawą z 20 lipca 1950 roku	168
4.3. Wzorzec radziecki w polskiej ustawie z 20 lipca 1950 roku	182
4.4. Czechosłowacki (1950), bułgarski (1952) i węgierski (1952) kodeks postępowania cywilnego	189
Rozdział 5	
Postępowanie sporne przed pierwszą instancją w pracach nad nowym kodeksem postępowania cywilnego w Ministerstwie Sprawiedliwości w latach 1951–1955	197
5.1. Prace przygotowawcze Komisji Reformy Procesu Cywilnego	197
5.2. Konsultacje wstępnych założeń projektu kodeksu postępowania cywilnego	200
5.3. Konferencja procesualistów 26 listopada 1952 roku i kolejne redakcje projektu	207
Rozdział 6	
Postępowanie sporne przed pierwszą instancją w pracach Komisji Kodyfikacyjnej nad projektem kodeksu postępowania cywilnego i w pracach ministerialnych do uchwalenia kodeksu	221
6.1. Wstępne założenia kodyfikacji procesu cywilnego	221
6.2. Prace Zespołu Prawa Cywilnego Procesowego do ukończenia pierwszego czytania projektu	224
6.3. Polityczne założenia drugiej redakcji projektu	235
6.4. Uchwalenie projektu kodeksu postępowania cywilnego	243

Część druga

Elementy prywatne i publiczne w systemie środków odwoławczych

Rozdział 1	
Uwagi wprowadzające	251
1.1. Środki odwoławcze w nowożytnym procesie cywilnym. Zagadnienia ogólne	251
1.2. Środki odwoławcze w kontekście interesów państwa i jednostki	255
Rozdział 2	
Środki odwoławcze w kodeksach procedury cywilnej obowiązujących w Polsce po 1918 roku	261
2.1. Niemiecki, austriacki i węgierski model rewizyjny	261
2.1.1. Uwagi wstępne	261
2.1.2. Odwołanie (apelacja)	263
2.1.3. Rewizja	266
2.2. Apelacja i kasacja w rosyjskiej ustawie postępowania cywilnego	269
Rozdział 3	
Wstępne założenia i koncepcje dotyczące środków odwoławczych przed powołaniem Komisji Kodyfikacyjnej Drugiej Rzeczypospolitej	275
3.1. Kasacja, rewizja czy system pośredni?	275
3.2. Prokurator w postępowaniu przed Sądem Najwyższym	279
3.3. Kasacja na ziemiach polskich przed odzyskaniem niepodległości w 1918 roku	283
3.4. Kasacja francuska	288
Rozdział 4	
Środki odwoławcze w pracach Komisji Kodyfikacyjnej Drugiej Rzeczypospolitej	293
4.1. Problem terminologii. Trzy posiedzenia sekcji postępowania cywilnego – narada ogólna	293
4.2. Projekty o środkach odwoławczych i ich późniejsze zmiany do noweli z 1932 roku	300
4.2.1. Projekt Tadeusza Dziurzyńskiego o apelacji	300
4.2.2. Projekty postępowania przed Sądem Najwyższym	306
4.2.2.1. Projekt Franciszka Ksawerego Fiericha	306
4.2.2.2. Koreferat Józefa Skąpskiego	310
4.2.2.3. Koreferat Jana Jakuba Litauera	313
4.2.2.4. Koreferat Jerzego Trammera	315
4.3. Posiedzenia sekcji postępowania cywilnego w dniach 4–8 czerwca 1923 roku	316
4.4. Prace w podkomisji redakcyjnej. Zakończenie prac. Nowelizacja kodeksu (1932)	319
Rozdział 5	
Środki odwoławcze w pracach nad nowelizacją kodeksu postępowania cywilnego z 20 lipca 1950 roku	325
5.1. Trzy czy dwie instancje? Prace Komisji Konsultacyjno-Naukowej nad nowelizacją kodeksu postępowania cywilnego	325
5.2. Krytyka ustawy z 20 lipca 1950 roku na konferencji procesualistów (1951)	333

5.3. Charakter drugiej instancji w świetle socjalistycznego wzorca – przykład Polski i Węgier	337
5.4. Rewizja nadzwyczajna i protest prokuratora w ustawodawstwie państw demokracji ludowej. Zakres recepcji rozwiązań radzieckich	342
5.4.1. Wzorzec radziecki	342
5.4.2. Wzruszanie prawomocnych orzeczeń z inicjatywy organu państwowego w Polsce, Czechosłowacji, na Węgrzech, w Bułgarii i NRD	345
Rozdział 6	
Środki odwoławcze w pracach nad nowym kodeksem postępowania cywilnego w Ministerstwie Sprawiedliwości w latach 1951–1955	349
6.1. Założenia ideologiczne prac Komisji Reformy Procesu Cywilnego	349
6.2. Zakres konsultacji projektu kodeksu postępowania cywilnego	353
6.3. Redakcje projektu kodeksu postępowania cywilnego	357
Rozdział 7	
Środki odwoławcze w pracach Komisji Kodyfikacyjnej nad projektem kodeksu postępowania cywilnego i w pracach ministerialnych do uchwalenia kodeksu	361
7.1. Powrót do trzech instancji? Pierwsze zebranie ogólne Komisji Kodyfikacyjnej	361
7.2. Referat Władysława Siedleckiego	364
7.3. Wspólne posiedzenie zespołów ustroju sądów powszechnych, postępowania karnego i postępowania cywilnego	367
7.4. Projekt Zespołu Prawa Cywilnego Procesowego uchwalony w pierwszym czytaniu. Krytyka projektu i jego późniejsze zmiany	371
Zakończenie	383
Bibliografia	391
Źródła archiwalne	391
Źródła drukowane	391
Akty prawne	395
Opracowania	400
Summary	423
Zusammenfassung	427

Wstęp

Na tle wydarzeń minionego stulecia w Polsce, obfitującego w zasadnicze przełomy ustrojowe skutkujące kodyfikacją, a następnie dekodyfikacją i rekodyfikacją prawa, która w zakresie procesu cywilnego – po zasadniczych zmianach powodowanych już trzecią transformacją ustrojową w XX w. – obowiązuje po dzień dzisiejszy, pojawia się wiele ważnych problemów badawczych. Nabierają one szczególnie charakteru w kontekście relacji państwo – jednostka. W toku przemian procesu cywilnego w latach 1918–1964 ingerencja państwa w sferę prywatną, wynikająca początkowo z przyjęcia założenia funkcji społecznej postępowania cywilnego, a także publicznego charakteru tej gałęzi prawa, przybiera formę radykalną, wyrażającą się w utopijnych próbach wyeliminowania pojęcia prawa prywatnego.

Zawężanie sfery prywatnej jednostki na rzecz interesu społecznego (publicznego) wpisuje się w ewolucję procesu cywilnego w Europie, począwszy od drugiej połowy XIX w. Rozmaicie wówczas rozwiązywany w ustawodawstwie państw zachodniej Europy problem wyważenia elementów publicznych i prywatnych w procesie cywilnym miał służyć nie tylko łagodzeniu konfliktu między kapitałem a pracą oraz sprawiedliwości – dziś zwanej proceduralną – lecz również ograniczeniu nadmiernego formalizmu, przewlekłości i kosztów postępowania. Żywy do dzisiaj „odwieczny” problem kodyfikatorów został uzupełniony potrzebą unifikacji prawa procesowego w Europie. Nawoływał do tego już w pierwszej połowie ubiegłego stulecia włoski jurysta Emilio Betti, autor dzieła będącego, jak podniósł Marian Waligórski, wyrazem idealnego wykorzystania dużej wiedzy historycznej do zbudowania systemu prawa procesowego opartego na właściwie dostosowanych podstawach natury historycznej¹.

Ścieranie się systemów romańskiego i germańskiego w czasach przemian politycznych, społecznych, a także gospodarczych prowadziło do pojawienia się w procesie cywilnym nowych koncepcji i wypracowania rozwiązań oryginalnych, odpowiadających duchowi czasu i uwzględniających tradycje narodowe.

¹ M. WALIGÓRSKI, *Proces cywilny i jego nauka we Włoszech*, Warszawa 1937, s. 5.

Doskonałym przykładem jest tu szwajcarskie prawo postępowania cywilnego, budzące żywe zainteresowanie nie tylko członków sekcji postępowania cywilnego Komisji Kodyfikacyjnej Drugiej Rzeczypospolitej, lecz również współcześnie.

Efekty prac kodyfikacyjnych w zakresie procesu cywilnego, podejmowanych dwukrotnie w Polsce w XX w., są znane. Jednak myśl ustawodawcza i jej źródła wynikające z materiałów przygotowawczych są często cenniejsze od samej ustawy. „Niestety! – pisał Jan Hrobni, sędzia Sądu Najwyższego – niejedna śmielsza, samodzielna i bardzo sympatyczna myśl zaświeciła i zgasła, bo nie zyskała aprobaty [...], nie przepadła ona jednak dla idei rozwoju procesu. [...] Przyszłość, ta, według Norwida, wieczna korektorka życia, nieraz odgrzebuje z pyłów zapomnienia porzucone myśli”².

Pierwszy polski kodeks postępowania cywilnego niezmiennie postrzega się jako wzorowany głównie na austriackim kompromisie równowagi sił między stronami a sądem. Nasuwa się pytanie, czy taki był zamiar referentów tego kodeksu, oraz jaki był zakres uwzględnienia w kodeksie projektowanych przez nich instytucji polskiego procesu cywilnego. Luka w tej materii uniemożliwia rzetelną ocenę ich pracy i dokonań³. Wiadomo też, że postulaty Franza Kleina, autora przełomowej w Europie procedury cywilnej, nie zostały w pełni wyrażone w austriackim kodeksie postępowania cywilnego (1895).

Współcześnie, gdy „chwieją się podstawy” obowiązującego kodeksu postępowania cywilnego⁴, obciążonego „przekleństwem” stu kilkudziesięciu nowelizacji, w toku dyskusji nad dalszymi jego zmianami, a obecnie potrzebą nowej

² J. HROBNI, *Syntetyczna ocena procedury cywilnej w świetle materiałów ustawodawczych*, „Przegląd Prawa i Administracji” 1931, r. LVI, s. 20.

³ Na temat prac sekcji postępowania cywilnego Komisji Kodyfikacyjnej Drugiej Rzeczypospolitej w kontekście zakresu kompetencji Sądu Najwyższego zob. M. PIOTROWSKA, *Kasacja czy rewizja? Wpływ poglądów Franciszka Ksawerego Fiericha opublikowanych w 1923 roku na ostateczny kształt przepisów o postępowaniu kasacyjnym w kodeksie postępowania cywilnego*, „Krakowskie Studia z Historii Państwa i Prawa” 2010, T. 3, red. W. URUSZCZAK, D. MALEC, M. MIKUŁA, s. 157–172. Przytoczenie motywów projektowanej w Komisji Kodyfikacyjnej Drugiej Rzeczypospolitej konstrukcji odpowiedzi na pozew wraz z ich oceną – patrz A.G. HARLA, *Odpowiedź na pozew w projektach Komisji Kodyfikacyjnej II RP i refleksje „de lege ferenda”*, [w:] „Aurea praxis aurea theoria”. *Księga pamiątkowa ku czci Profesora Tadeusza Ercińskiego*, T. 2, red. J. GUDOWSKI, K. WEITZ, Warszawa 2011, s. 2983–3016. O działalności kodyfikacyjnej Józefa Skąpskiego (seniora) ostatnio L. GÓRNICKI, *Działalność kodyfikacyjna Józefa Skąpskiego seniora*, [w:] *Józef Skąpski ojciec 1868–1950, Józef Skąpski syn 1921–1998*, Kraków 2014, s. 45–84.

⁴ J. GUDOWSKI, *O kilku naczelnych zasadach procesu cywilnego – wczoraj, dziś i jutro*, [w:] *Prawo prywatne czasu przemian. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Stanisława Sołtyńskiego*, red. A. NOWICKA, Poznań 2005, s. 1015–1033; T. ERCIŃSKI, *O uwarunkowaniach, potrzebie oraz zakresie nowego kodeksu postępowania cywilnego*, „Polski Proces Cywilny” 2010, nr 1, s. 9–19.

kodyfikacji⁵, wyłaniają się problemy, często nie nowe, będące już wcześniej przedmiotem rozważań Komisji Kodyfikacyjnej Drugiej Rzeczypospolitej.

W polskiej literaturze historycznoprawnej brak opracowania dziejów kodyfikowania pierwszej polskiej procedury cywilnej, których początki sięgają czasów przed odzyskaniem niepodległości w 1918 r. Na ten brak wskazywał Adam Lityński, wyrażając pogląd o pierwszorzędnej potrzebie zbadania pełnej historii prac i efektów kodyfikacji prawa sądowego w Drugiej Rzeczypospolitej i tym samym uzupełnienia dotychczasowego stanu badań⁶.

Ścieżki tych prac, wyznaczone ówczesną skomplikowaną sytuacją prawną, narodową i społeczną oraz potrzebą szybkiej unifikacji, wiodły przez gruntowne studia prawnoporównawcze, nieograniczające się do praw byłych zaborców⁷ i prawa francuskiego⁸. W niemieckiej literaturze prawniczej analizy regulacji

⁵ T. ERECIŃSKI, *Wprowadzenie. O stanie prac nad projektem nowego Kodeksu postępowania cywilnego*, [w:] *Postępowanie rozpoznawcze w przyszłym Kodeksie postępowania cywilnego*, red. K. MARKIEWICZ, A. TORBUS, Warszawa 2014, s. 3–9.

⁶ A. LITYŃSKI, *Pół wieku kodyfikacji prawa w Polsce (1919–1969). Zagadnienia wybrane*, Tychy 2001, s. 30; IDEM, *Prace Komisji Kodyfikacyjnej II Rzeczypospolitej nad kodeksem postępowania karnego. O książce Józefa Koredczuka. Wpływ nurtu socjologicznego na kształt polskiego prawa karnego procesowego w okresie międzywojennym* („*Les classiques modernes*”), Wrocław 2007, 269 s., „*Czasopismo Prawno-Historyczne*” 2008, z. 1, s. 268. Tam też stan badań w przedmiocie dziejów kodyfikacji prawa karnego i cywilnego w Polsce 1918–1939.

⁷ O recepcji rozwiązań obcych w pierwszym kodeksie postępowania cywilnego ostatnio K. WEITZ, P. RYLSKI, *The Impact of the Russian Civil Judicial Proceedings Act of 1964 on the Polish Civil Proceedings*, „*Russian Law Journal*” 2014, vol. 2, issue 4, s. 78–90; K. WEITZ, *Die Bedeutung der Rezeption für die Entwicklung des polnischen Zivilprozessrechts*, „*Ritsumeikan Law Review*” 2010, no. 27, s. 141–153.

⁸ O wpływie i znaczeniu francuskiego prawa prywatnego na ziemiach polskich S. GRODZISKI, *Wpływ „Code civil” oraz innych kodyfikacji napoleońskich na ziemiach polskich*, Cz. 1, „*Czasopismo Prawno-Historyczne*” 2005, z. 2, s. 61–68; D. MALEC, *Wpływ „Code civil” oraz innych kodyfikacji napoleońskich na ziemiach polskich*, Cz. 2, „*Czasopismo Prawno-Historyczne*” 2005, z. 2, s. 69–87; T. ERECIŃSKI, *Znaczenie francuskiego „Code de Procédure” dla rozwoju procesu cywilnego w Polsce*, „*Czasopismo Prawno-Historyczne*” 2005, z. 2, s. 133–143; W. WITKOWSKI, *Uwagi o urzędzie prokuratora w Księstwie Warszawskim i Królestwie Polskim do 1876 roku*, [w:] *W kręgu historii i współczesności polskiego prawa. Księga jubileuszowa dedykowana profesorowi Arturowi Korobowiczowi*, red. W. WITKOWSKI, Lublin 2008, s. 337–351; A. KOROBOWICZ, *Pozostałości francuskiej procedury cywilnej w sądownictwie Królestwa Polskiego po reformie z 1876 r.*, [w:] „*Vetera Novis Augere*”, *Studia i prace dedykowane Profesorowi Wacławowi Uruszcakowi*, red. S. GRODZISKI, D. MALEC, A. KARABOWICZ, M. STUS, T. 2, Kraków 2010, s. 431–445; A. KLIMASZEWSKA, D. JAGUSZ, *Recepcja francuskiego modelu instytucji prokuratora w Księstwie Warszawskim*, „*Z Dziejów Prawa*” 2013, T. 6 (14), red. A. LITYŃSKI, M. MIKOŁAJCZYK, W. ORGANIŚCIAK, s. 67–82. O francuskim *Code de procédure civile* z 1806 r. ostatnio A. KLIMASZEWSKA, *Wizja procedury cywilnej w uzasadnieniach i raportach do projektu „Code de procédure civile” z 1806 roku*, „*Czasopismo Prawno-Historyczne*” 2014, z. 1, s. 263–276.

pierwszego polskiego kodeksu postępowania cywilnego w kontekście porównawczym względem rozwiązań prawa francuskiego, rosyjskiego, niemieckiego i austriackiego dokonał Adam Polkowski⁹. Nawiązał również, lecz jedynie w charakterze zakończenia głównych wywodów, do losów tego kodeksu po drugiej wojnie światowej. Ukazanie się tej ważnej publikacji ponownie podkreśliło brak w polskiej literaturze prawniczej monografii dotyczącej dziejów powstania i charakterystyki kodeksu postępowania cywilnego (1930)¹⁰.

W literaturze historycznoprawnej nie ma także monografii dotyczącej dekodyfikacji polskiego procesu cywilnego po drugiej wojnie światowej i historii jego rekodyfikacji¹¹. Mimo że drugi kodeks postępowania cywilnego przetrwał zmianę ustroju, zmieniając się i oczyszczając z reliktywów właściwych prawu socjalistycznemu, w swym pierwotnym brzmieniu jest niewątpliwie produktem minionej epoki¹². Wiadomo, że wytyczną podczas trzech etapów prac nad tym kodeksem miało być prawo radzieckie – taka obowiązywała wówczas polityczna dyrektywa. Pozostaje jednak do rozstrzygnięcia problem zakresu oddziaływania tej dyrektywy oraz ustalenia jej wpływu na regulacje kodeksu, a także udziału w projektowanych instytucjach samodzielnej myśli prawniczej¹³.

Zakres recepcji radzieckiego prawa w Polsce jest kolejnym ważnym, wciąż nieopracowanym wątkiem badawczym. Studia w tym przedmiocie mogłyby się przyczynić do uzupełnienia lub weryfikacji dotychczasowych poglądów. Kompleksowe badanie radzieckiego prawa jest zadaniem niezwykle trudnym, jeżeli w ogóle wykonalnym. Rozproszenie różnorodnych źródeł prawa, wielość organów o kompetencjach ustawodawczych oraz stosowanie wielu nieformalnych wytycznych powoduje, że zakres rozbieżności między prawem „na papierze” a rzeczywistością wydaje się bardzo trudny do ustalenia¹⁴.

⁹ A. POLKOWSKI, *Die polnische Zivilprozessordnung von 1930/1933 Unter Berücksichtigung des deutschen, österreichischen, russischen und französischen Recht*, Frankfurt am Main 2009.

¹⁰ K. WEITZ, P. RYLSKI, *The Impact of the Russian Civil Judicial Proceedings Act...*, s. 79.

¹¹ O kodyfikacji procedury cywilnej w Polsce Ludowej A. LITYŃSKI, *O prawie i sądach początków Polski Ludowej*, Białystok 1999; IDEM, *Historia prawa Polski Ludowej*, wyd. 5., Warszawa 2013; IDEM, *O kodyfikacji procedury cywilnej w Polsce Ludowej*, [w:] *Ustrój i prawo w przeszłości dalszej i bliższej. Studia historyczne o prawie dedykowane Prof. Stanisławowi Grodzickiemu w pięćdziesiątą rocznicę pracy naukowej*, red. J. MALEC, W. URUSZCZAK, Kraków 2001, s. 527–544.

¹² J. GUDOWSKI, *O kilku naczelnych zasadach procesu cywilnego...*, s. 1015, 1023.

¹³ A. LITYŃSKI, *Rok 1950: nowe prawo Polski Ludowej. Problemy badawcze*, „Z Dziejów Prawa” 2009, T. 2 (10), red. A. LITYŃSKI, M. MIKOŁAJCZYK, W. ORGANIŚCIAK, s. 161.

¹⁴ A. LITYŃSKI, *Prawo Rosji i ZSRR 1917–1991, czyli historia wszechzwiązkowego komunistycznego prawa (bolszewików). Krótki kurs*, wyd. 2., Warszawa 2012, s. 18. W kontekście postępowania cywilnego zwraca na ten aspekt uwagę D. MALESHIN, *Russian Style of Civil Procedure*, „Emory International Law Review” 2007, vol. 21, s. 558.

Problem „konieczności” odrzucenia dotychczasowej tradycji prawnej na rzecz „postępu socjalistycznego” w państwach Europy Środkowej po drugiej wojnie światowej jest wciąż ciekawym tematem, zwłaszcza w aspekcie porównawczym. Zróżnicowanie zakresu recepcji rozwiązań radzieckich nie wpłynęło zasadniczo na uwzględnienie w państwach Europy Środkowej cech najbardziej charakterystycznych dla systemu socjalistycznego. Funkcjonowanie fasadowych i propagandowych rozwiązań ustawowych, rozbieżność między prawem stanowionym a rzeczywistą praktyką prawną oraz stosowanie nieformalnych partyjnych wytycznych łączyło wszystkie demokracje ludowe. Mimo to poszukiwanie podobieństw i różnic w zakresie przejmowania wzorców radzieckich, jak również zachowania elementów tradycji przedwojennej, a także likwidacji czy też kontynuacji poszczególnych instytucji już po transformacji ustrojowej po upadku tzw. bloku wschodniego, wydaje się tematem ważnym i zasługującym na dalsze studia.

Obszary badawcze dotyczące kodyfikowania prawa postępowania cywilnego w Drugiej Rzeczypospolitej i w Polsce Ludowej, odległe ze względu na inne determinanty i prowadzone w diametralnie różnych warunkach, nie dyskwalifikują, a wręcz zachęcają, w kontekście tematu niniejszych rozważań, do podjęcia całościowych studiów. Przede wszystkim międzywojenny kodeks postępowania cywilnego obowiązywał, chociaż w „okaleczony”, zmarginalizowanej formie, do wejścia w życie drugiego polskiego kodeksu postępowania cywilnego. Poza tym w określonych ramach czasowych proces cywilny w Polsce pozostawał niemal bez przerwy w toku istotnych przemian¹⁵.

Zasadniczy regres w ewolucji polskiego procesu cywilnego w pierwszym etapie tzw. reformy w Polsce Ludowej, sięgającej głęboko, a zwanej w zachowanych archiwaliach małą, trwale wytyczył kierunek „nowych dróg” polskiego postępowania cywilnego. Dekodyfikacja procesu cywilnego wywołała wiele niekorzystnych zjawisk towarzyszących – w większym lub mniejszym stopniu – każdej transformacji. Niespójność uregulowań sprzyjała „twórczej” wykładni wzmacniającej wprowadzane zmiany. Należy rozważyć, na tle porównawczym, czy poczynione ówczesne przekształcenia na gruncie procesu cywilnego, rozwinięte w projekcie kodeksu postępowania cywilnego (1955), były w istocie politycznie niezbędne, czy też degradacja instytucji przedwojennego kodeksu była nadmierna i uniemożliwiała powrót do znacznie łagodniejszej postaci recepcji socjalistycznego wzorca.

Charakterystyczna dla tego okresu zdecydowana przewaga specyficznie wówczas pojmowanego interesu publicznego nad interesem prywatnym, powodująca głęboką deformację tradycyjnych i fundamentalnych instytucji cywilistycznych, oraz wdrażanie systemu centralnego planowania musiały znaleźć odzwierciedlenie w szeroko pojmowanym postępowaniu cywilnym, jak również w nauce. Wyłaniają się na tym tle zagadnienia postępowania niespornego

¹⁵ O tym między innymi A. ŁAZARSKA, *Proces cywilny w toku przemian*, [w:] „*Aurea praxis aurea theoria*”..., s. 3017–3045.

(nieprocesowego) i arbitrażu gospodarczego. Pozostają one wciąż szerzej nieopracowane w aspekcie historycznoprawnym¹⁶, podobnie jak udział prokuratora w postępowaniu cywilnym, wzorowany na systemie radzieckim, gdzie wszechogarniająca kontrola, nadzór i sprawozdawczość były gwarantem ochrony społecznej własności i utrzymania przejętej władzy. Literatura historycznoprawna wzbogaciła się natomiast w obszerną monografię o prawie własności w latach 1944–1981 autorstwa Anny Machnikowskiej¹⁷.

Przywrócenie zlikwidowanej w postępowaniu cywilnym w 1950 r. apelacji i kasacji wywołało żywe zainteresowanie historią środków odwoławczych, stanowiących na ziemiach polskich w czasie zaborów i po odzyskaniu niepodległości skomplikowaną mozaikę różnych rozwiązań. Poszukiwanie w Drugiej Rzeczypospolitej systemu środków odwoławczych, najlepiej realizującego zarówno interes publiczny, jak i jednostki, stało się jednym z priorytetowych zagadnień także po 1989 r.¹⁸ W kontekście nowego, socjalistycznego systemu środków odwoławczych i zakresu kompetencji Sądu Najwyższego ważną pracą jest monografia Arkadiusza Berezy o organizacji i działalności Sądu Najwyższego w Polsce Ludowej w latach 1945–1962¹⁹.

Początki recypowania wzorców radzieckich w polskim prawie sądowym postrzega się zwłaszcza w kontekście zwrotu politycznego w 1948 r.²⁰ Poddano po nim druzgocącej krytyce dekrety unifikacyjnej z lat 1945–1946, a przede wszystkim pierwszy projekt kodeksu cywilnego. Wydaje się jednak, że symptomy tej recepcji były widoczne już wcześniej, szczególnie wyraźnie w świetle problemu instancyjności i środków odwoławczych.

Wiadomo, że podczas prac powołanej w 1956 r. Komisji Kodyfikacyjnej czyniono starania o powrót w pewnej mierze do klasycznych rozwiązań procesu cywilnego. Efekt końcowy jest znany. Przybliżenie przebiegu dyskusji nad projektowanymi wówczas instytucjami procesu cywilnego na podstawie zachowanych materiałów archiwalnych może dać pełniejszy obraz intencji i źródeł koncepcji ówczesnych referentów. Istotnych informacji dotyczących powstania, struktury, organizacji i trybu działania powołanej w 1956 r. Komisji Kodyfika-

¹⁶ A. LITYŃSKI, *Spór o postępowanie niesporne (1945–1964)*, „Miscellanea Historico-Iuridica” 2003, T. 1, s. 53–64; IDEM, *Historia prawa Polski Ludowej...*, s. 239–240; IDEM, *Rok 1950: nowe prawo Polski Ludowej...*, s. 160–161.

¹⁷ A. MACHNIKOWSKA, *Prawo własności w Polsce w latach 1944–1981*, Gdańsk 2010.

¹⁸ A. KOROBOWICZ, *Rys dziejów kasacji w polskim systemie sądowno-odwoławczym*, [w:] *Polska lat dziewięćdziesiątych. Przemiany państwa i prawa*, T. 2, red. L. ANTONOWICZ, H. GROSZYK, M. SAWCZUK, W. SKRZYDŁO, T. BOJARSKI, Lublin 1998, s. 397–412; J. GUDOWSKI, *Pogląd na apelację*, [w:] „*Aurea praxis aurea theoria*”..., s. 241–271; IDEM, *Rodowód i charakterystyka skargi kasacyjnej*, [w:] *System prawa procesowego cywilnego*, red. T. ERECIŃSKI, T. 3, *Środki zaskarżenia*, cz. 2, Warszawa 2013, s. 884–901.

¹⁹ A. BEREZA, *Sąd Najwyższy w latach 1945–1962. Organizacja i działalność*, Warszawa 2012.

²⁰ A. LITYŃSKI, *Rok 1950: nowe prawo Polski Ludowej...*, s. 155–156.

cyjnej dostarcza monografia Piotra Fiedorczyka na temat unifikacji i kodyfikacji prawa rodzinnego w Polsce Ludowej²¹.

Zagadnienia będące przedmiotem niniejszych rozważań mieszczą się w kręgu zainteresowań nauki historii prawa. Przyjęta początkowa granica badań nie jest zbieżna z rozpoczęciem prac nad polską procedurą cywilną. Zważywszy jednak na doniosły moment odzyskania niepodległości, a także podjęcie dyskusji naukowej w szerszym gronie, wykraczającym poza prawnicze środowisko warszawskie, za datę początkową przyjęto rok 1918. Monografia ma charakter historycznoprawny z elementami porównawczymi i nie stanowi dogmatycznej analizy poszczególnych koncepcji czy instytucji. W literaturze prawniczej zwrócono uwagę, że współcześnie pożądane jest spojrzenie z nieco szerszej perspektywy, w oderwaniu od czysto dogmatycznych rozważań, na zagadnienia związane z polskim procesem cywilnym²². Celem tej pracy są studia nad dziejami polskiego procesu cywilnego w kontekście relacji państwo – jednostka, na tle ewolucji tej gałęzi prawa w Europie i w świetle „rewolucji” w Polsce po drugiej wojnie światowej, z uwzględnieniem jej wzorców, a także jej zasięgu w pozostałych państwach demokracji ludowej. Przyjęta metoda historyczna, mimo kontekstu antynomii prawa, pozostawia poza przedmiotem głównych rozważań dylematy teoretyczne dotyczące rozgraniczenia prawa publicznego i prawa prywatnego²³. Problem istoty procesu cywilnego, który znalazł wyraz w różnorodnych teoriach poczynawszy od XIX w.²⁴, jak też zagadnienie celu procesu cywilnego i postulatów dotyczących jego funkcjonowania ujęto w zakresie niezbędnym dla studium historycznoprawnego.

Niniejsza monografia, złożona z dwóch zasadniczych części poprzedzonych obszernymi wprowadzeniami, kompleksowo ujmuje zagadnienia kluczowe z punktu widzenia podjętego tematu. Rozważania prowadzone są na podstawie dostępnego materiału źródłowego archiwalnego (Archiwum Akt Nowych w Warszawie) i drukowanego oraz polskiej i obcej literatury przedmiotu.

²¹ P. FIEDORCZYK, *Unifikacja i kodyfikacja prawa rodzinnego w Polsce (1945–1964)*, Białystok 2014.

²² P. RYLSKI, *Ochrona interesu publicznego w postępowaniu cywilnym. Przyczyny, przejawy, skuteczność*, [w:] *Interes publiczny a interes prywatny w prawie*, red. T. GIARO, Warszawa 2012, s. 69.

²³ H. ROT, *Problem dychotomii prawa publicznego i prywatnego*, „Przegląd Prawa i Administracji” 1976, T. 7, s. 9–27; J. NOWACKI, *Prawo publiczne – prawo prywatne*, Katowice 1992. Zob. też K. SÓJKA-ZIELIŃSKA, „*Ius publicum – ius privatum*” w systematyce prawa XVI w., „Czasopismo Prawno-Historyczne” 1985, z. 2, s. 167–185; M. SAFJAN, *Pojęcie i systematyka prawa prywatnego*, [w:] *System prawa prywatnego. Prawo cywilne – część ogólna*, T. 1, wyd 2., red. M. SAFJAN, Warszawa 2012, s. 32–52.

²⁴ F.K. FIERICH, *Projekty polskiej procedury cywilnej w oświetleniu nauki o stosunku procesowym*, wyd. czas. praw. „Palestra” [Warszawa] 1924; E. WAŚKOWSKI, *Istota procesu cywilnego*, „Polski Proces Cywilny” 1936, nr 12–13, s. 353–362; W. SIEDLECKI, *Istota procesu cywilnego z punktu widzenia interesów państwa i jednostki*, „Państwo i Prawo” 1947, z. 7–8, s. 46–58; Z. RESICH, *Istota procesu cywilnego*, Warszawa 1985.

Anna Stawarska-Rippel

Private and public aspects in the civil procedure in the light of works
on the codification in Poland (1918–1964)
A legal-historical study

Summary

The past century in Poland had witnessed significant regime changes which resulted in the subsequent codification, decodification and recodification of the law, which, as far as the civil procedure is concerned – following substantial changes resulting from the third political transformation in the 20th century – has remained in effect until the present day. The following monograph is devoted to the history of codification of the Polish civil procedure, mapped against the backdrop of the evolution of this particular branch of law in Europe and the subsequent “revolution” in Poland, following the Second World War, taking into account its patterns as well as its reach in the remaining countries governed by people’s democracy. The author considers the topic from the perspective of the private and public aspects of the civil procedure, which have a profound impact on the shape and content of the Code of Civil Procedure. The monograph touches upon the works on the codification that were attempted twice in the history of the Polish civil procedure and discusses the model of civil litigation with the focus on the aspect of delineating the relationship between the individual and the state.

The two main chapters of the monograph have been preceded by comprehensive introductions, which provide the legal-historical, comparative, and theoretical background for the primary argument. In those parts of the monograph, the author discusses the evolution of the civil procedure in Western Europe in the 19th and 20th century, the specifics of the peculiar socialist civil procedure, as well as the means of recourse against judgments in the civil proceedings in the context of the interests of both the state and the individual.

In the discussion concerning the processes undertaken even before the creation of the Codification Committee in 1919, the author conducts a comparative legal analysis of the problem of the principal rules of the civil procedure as well as minute details which have fundamental bearing on the model of the Code of Civil Procedure. The following argument focuses on the efforts of the Codification Committee, unprecedented both in Europe and the entire world. At that time, the primary goal of the government was integration of the Polish lands, divided by partitions and restoration of the Polish sovereignty. As a result of the efforts of the Codification Committee of the Second Polish Republic, the first Polish Code of Civil Procedure was created (1930); this original work, the fruit of long-term efforts of the most distinguished Polish legal experts, was,

in fact, an in-depth comparative study. The interwar codifiers analysed not only the civil procedures in force in Poland: Russian (1864), German (1877), Austrian (1895) and Hungarian (1911), but also the most significant civil procedures in Europe, including the civil procedure of the Swiss cantons of Zurich (1913) and Bern (1918), as well as the civil procedure of Italy (1865), Greece (1834) and, in part, England (1873–1873), despite its relative lack of significance due to the fundamental differences between the common law and the continental law. The first drafts of Code of the Civil Procedure were distinctive due to their attempts to include a fair number of the public aspects in the civil proceedings, which was also characteristic of the evolution of the civil procedure in Europe at that time and was intended as a remedy for the shortcomings of the civil jurisdiction. However, the final draft of the Code did not include several pioneering, innovative concepts which concerned preparatory proceedings, abuse of rules of procedure clause, obligation of truthfulness, the discretionary power of the judge, evidence proceedings, as well as the construction of an obligatory replay to the statement of claim and default judgment. Several other significant changes, which severely misrepresented the initial intentions of the codifiers, were implemented at the governmental stage of development. The omission of the proposed institutions was caused by the desire to preserve the golden mean, which was modelled after the Austrian civil procedure to an extent. On the other hand, the governmental changes were characterised by the urge to make the first Polish Code of Civil Procedure more similar to the Russian legislation, which resulted from the pressure and protests of the lawyers coming from the former Congress Poland.

The necessity of making the civil procedure more flexible as well as making their forms more simple and the amount of regulation more reasonable, along with various other problems discussed within the framework of the civil procedural law by the Codification Committee of the Second Polish Republic, is discussed until this day, in the context of numerous changes following the political transformation and the necessity of drafting a new – third – Code of Civil Procedure.

The preservation of formal but at the same time critical and selective legal continuity in the first years of the Polish People's Republic resulted in the necessity of revision of the inherited law and restructuring of its tenets to reflect the socialist agenda. Implementation of the Soviet ideas of difference and protection of property as well as planned economy resulted in weakening of the civil procedural law and the increased importance of the administrative law. In this context, the monograph touches upon the problems of that time, concerning restrictions on the civil procedure (non-litigious proceedings, state arbitration). The transformation of the political and legal system in countries governed by people's democracy resulted in significant and forced unification of adjective law. This involuntary unification was conducted in a very short time. The situation was similar in the USSR, where, on the basis of the authority of the Soviet Union with regard to establishing the foundations of the judicial system and legal proceedings, as well as the civil and penal law—introduced by the resolution of the Supreme Soviet of the Soviet Union of February 11th, 1957—the law was unified in all the federal republics, according to the USSR legislation.

The circumstances surrounding the drafting of the Polish Act of July 20th, 1950 and its content, which constituted, in fact, decodification of the civil procedure, have

been discussed in comparison with the changes taking place in the civil procedure in Czechoslovakia, Bulgaria and Hungary at that time. The draft of the new code proposed by the Department of Justice (1955) further eroded the first Polish Code of Civil Procedure; however, ultimately, the project was not implemented.

Following the establishment of the Codification Committee in 1956, the codification efforts were characterised by relative leniency caused by comparative liberalisation connected with the change in the political climate (1956), and strictly substantial discussion based on comparative analysis that transcended the boundaries of the socialist law and thoroughly discussed the essence of the civil procedure in the light of its development. The effect of those proceedings was a satisfactory first draft of the new code (1960), which had hallmarks of evolution. This draft was later subject to changes in the second draft and later in the governmental and parliamentary stages of the codification work, until finally the second Polish Code of Civil Procedure (1964) was passed, in accordance with the political principles of the time.

The chapter devoted to the private and public aspects in the system of recourse against judgments, the author discusses the problem of the character of the appeal and the character of the third instance made by the Codification Committee of the Second Polish Republic. Next, in the context of the Soviet model and the new legal regulations in Czechoslovakia, Hungary, Bulgaria and East Germany, the author discusses the issues of the appeal and the extraordinary appeal against a final judgment as well as the possibility of challenging judgments in force by the state authority in the Polish People's Republic starting with the amendment of July 20th, 1950, through the drafts of the Code of Civil Procedure, their critique and implemented changes, to the passing of the Code (1964).

The history of codification of the civil procedure in the Second Polish Republic and Polish People's Republic, regardless of the motivation, illustrates the phenomenon in which the final draft of the act differs significantly—usually for the worse—from the initial premises and conceptions established by the experts who worked on the first draft for a prolonged period of time.

Anna Stawarska-Rippel

Private und öffentliche Elemente im Zivilprozess angesichts
der Kodifikationsarbeit in Polen (1918–1964)
Rechtsgeschichtliche Studie

Zusammenfassung

Das vergangene Jahrhundert in Polen war reich an grundlegenden Systemwandlungen, deren Folge Kodifizierung, Dekodifizierung und letztendlich Rekodifizierung des Rechtes waren. Im 20. Jh. kam es im Bereich des Zivilprozesses infolge von drei Systemwandlungen zu Änderungen, die bis jetzt gelten. Die vorliegende Monografie behandelt die Geschichte der Kodifizierung des polnischen Zivilprozesses vor dem Hintergrund der Weiterentwicklung des Rechtszweiges in Europa und angesichts der in Polen nach dem 2. Weltkrieg stattfindenden „Revolution“ unter Berücksichtigung deren Folgen und Bedeutung in anderen europäischen Staaten des Ostblocks. Die Erwägungen der Verfasserin berücksichtigen private und öffentliche Elemente im Zivilprozess, die für Form und Inhalt des Prozessgesetzes fundamentale Bedeutung haben. Sie schildert sowohl den Verlauf der zweimal gewagten Versuche, die Zivilprozessordnung in Polen zu kodifizieren, als auch die Diskussion über das Model des Prozessgesetzes hinsichtlich der Beziehungen zwischen dem Menschen und dem Staat.

Die zwei Hauptkapitel der Monografie mit vorhergehenden ausführlichen Einführungen schildern den geschichtspolitischen, rechtswissenschaftlichen und theoretischen Hintergrund für grundsätzliche Erwägungen. Vorgestellt wurde die Evolution des Zivilprozesses im 19. und 20. Jh. in Westeuropa und der für den Sozialismus typische Zivilprozess. Besprochen wurden auch die Rechtsmittel im Zivilprozess im Zusammenhang mit Interessen des Staates und des einzelnen Menschen.

Die Passagen, in denen die Kodifikationsarbeit noch vor der Gründung der Kodifikationskommission im Jahre 1919 behandelt wird, enthalten eine rechtsvergleichende Analyse von den Prinzipien des Zivilprozesses und von den für das Prozessgesetz fundamentalen Fragen. Weitere Ausführungen konzentrieren sich schon auf die Tätigkeit der Kodifikationskommission der II. Republik Polen, die in Europa und sogar in der Welt beispielsweise waren. Damals waren die Integration der polnischen Gebiete nach der Teilungen und der Wiederaufbau des Staatswesens Polens die vorrangige Aufgabe. Das Ergebnis der Kodifizierungsarbeit der Kommission der II. Republik Polen – die erste polnische Zivilprozessordnung (1930), ein originelles Werk, Resultat der langjährigen, anstrengenden Arbeit der bedeutendsten polnischen Juristen – war im Grunde genommen eine tiefgreifende komparatistische Studie. Die Kodifikatoren aus der Zwischenkriegszeit untersuchten außer den damals in Polen geltenden russischen (1864),

deutschen (1877), österreichischen (1895) und ungarischen (1911) auch die wichtigsten damaligen Zivilprozessordnungen in Europa, darunter das Zivilprozessverfahren der schweizerischen Kantone Zürich (1913) und Bern (1818) als auch die italienische (1865), griechische (1834) und nur in geringem Maße – wegen ihrer Unterschiedlichkeit im Vergleich zur kontinentalen – englische (1873-1875) Zivilprozessordnung. Die Arbeit an der ersten polnischen Zivilprozessordnung zeichnete sich dadurch aus, dass man sich bemühte, öffentliche Elemente im Zivilprozess zu beachten, was übrigens die damalige Weiterentwicklung des Zivilprozesses kennzeichnete und ein Remedium gegen die Mängel der Justiz sein sollte. Viele mutige, bahnbrechende und innovative Entwürfe: Vorbereitungsverfahren, Prozessmissbrauchsklausel, Wahrheitsaussagepflicht, diskretionäre richterliche Macht, Beweisverfahren, obligatorische Klageerwiderung und Versäumnisurteil wurden in endgültiger Version des Projektes nicht berücksichtigt. Zu wesentlichen Änderungen, die die Absichten der Kodifikatoren entstellten, kam es auch während der ministerialen Arbeiten. Die Außerachtlassung der Entwürfe der Rechtsinstitutionen war dadurch bedingt, dass man die in gewissem Maße dem österreichischen Zivilprozessverfahren nachgebildete „goldene Mitte“ wählen wollte. Die im Stadium der ministerialen Arbeiten dagegen vollgebrachten Änderungen sollten die Regelungen der ersten polnischen Zivilprozessordnung den russischen Regelungen näher bringen, was zahlreiche Proteste und den von Juristen des ehemaligen Kongresspolens ausgeübten Druck zur Folge hatte.

Die von den Kodifikatoren der Zwischenkriegszeit mehrmals betonte Notwendigkeit, das Zivilprozessverfahren zu flexibilisieren, dessen Formen zu vereinfachen und übermäßige Regulierung zu vermeiden als auch viele andere Probleme, die von der Kodifikationskommission in der Abteilung für Zivilprozessrecht diskutiert wurden, sind heutzutage angesprochen hinsichtlich zahlreicher Änderungen nach der Systemumwandlung und der Notwendigkeit, eine neue (schon dritte) polnische Zivilprozessordnung zu schaffen.

Da man eine formale, aber zugleich kritische und selektive Rechtsbeständigkeit zu Beginn der Volksrepublik Polen bewahren wollte, musste man das geltende Recht revidieren und dessen Grundsätze den sozialistischen Richtlinien gemäß ändern. Die Implementierung der sowjetischen Differenz des Eigentums und dessen Schutzes als auch der geplanten Wirtschaft verursachte, dass das Zivilprozessrecht an Bedeutung verlor und das Verwaltungsrecht dagegen an Bedeutung gewann. In dem Kontext knüpft die Verfasserin an damalige Probleme mit Beschränkung des Zivilprozesswegs (nichtstreitiges Verfahren, staatliches Schiedsverfahren) an. Die Einführung der neuen staatsrechtlichen Ordnung in den Ostblockländern hatte eine bedeutende und erzwungene Vereinheitlichung des Prozessrechtes zur Folge. Diese unfreiwillige Vereinheitlichung wurde sehr schnell durchgeführt. Genauso war es auch in der UdSSR, wo das Recht in allen Sowjetrepubliken der UdSSR-Gesetzgebung gemäß vereinheitlicht wurde, weil die Sowjetunion zur Gründung von den Grundlagen der Gerichtsbarkeit und des Gerichtsverfahrens laut des Beschlusses des Obersten Sowjets der UdSSR vom 11. Februar 1957 berechtigt war.

Alle Umstände unter denen das polnische Gesetz vom 20. Juli 1950 und dessen Inhalt als eine Dekodifikation der Zivilprozessordnung gestaltet wurden, werden im Vergleich zu den damals im Zivilprozess in der Tschechoslowakei, in Bulgarien und in Ungarn stattfindenden Änderungen dargestellt. Die Deformation der ersten polnischen

Zivilprozessordnung wurde durch den Entwurf der neuen, im Justizministerium (1955) entwickelten Zivilprozessordnung, die letztendlich nicht in Kraft trat, wesentlich erweitert.

Nachdem die Kodifikationskommission im Jahre 1956 ins Leben gerufen worden war, waren die Kodifizierungsarbeiten durch relative Freiheit und sachliche Diskussion gekennzeichnet, die über sozialistisches Recht hinausging und tief in das Wesen der Zivilprozessordnung eindringt. In der Folge entstand ein guter evolutionärer Entwurf der Zivilprozessordnung (1960), der weiterentwickelt wurde, bis im Jahre 1964 die zweite polnische Zivilprozessordnung den damaligen politischen Richtlinien gemäß entstand.

In dem den privaten und öffentlichen Elementen im Rechtsmittelsystem gewidmeten Kapitel wurden die die Berufungseigenschaft und die Wahl zwischen Kassation, Revision und indirektem System in den Arbeiten der Kodifikationskommission der II. Republik Polen betreffenden Probleme dargestellt. Hier erörterte man auch im Zusammenhang mit dem sowjetischen Muster und den in der Tschechoslowakei, in Ungarn, Bulgarien und in der DDR geltenden Gesetze, die mit der Revision und außerordentlicher Revision verbundenen Fragen und die Möglichkeit, rechtskräftige Urteile auf Anregung eines Staatsorgans in der Volksrepublik Polen anzufechten, angefangen von der Novellierung vom 20. Juli 1950, über Entwürfe der Zivilprozessordnung, deren Kritik und Änderungen bis zu der im Jahre 1964 verabschiedeten Zivilprozessordnung.

Die Geschichte der Kodifizierung des Zivilprozessrechtes in der II. Republik Polen und in der Volksrepublik Polen, abgesehen von verschiedenen Gründen, veranschaulichen die Abweichung der endgültigen Form des Gesetzes von Annahmen und Konzeptionen, die von den Experten als Folge von langandauernden Arbeiten formuliert wurden.

Redaktor: Barbara Todos-Burny

Projekt okładki: Magdalena Stawarska-Beavan

Strony działowe i przygotowanie okładki do druku: Magdalena Starzyk

Redaktor techniczny: Barbara Arenhövel

Łamanie: Alicja Załęcka

Copyright © 2015 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336

ISBN 978-83-8012-786-9

(wersja drukowana)

ISBN 978-83-8012-787-6

(wersja elektroniczna)

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl
e-mail: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Ark. druk. 27,0. Ark. wyd. 38,0. Papier
offset. kl. III, 90 g Cena 48 zł (+ VAT)

Druk i oprawa:

„TOTEM.COM.PL Sp. z o.o.” Sp.K.
ul. Jacewska 89, 88-100 Inowrocław